

Jochum Anchersen - en vestfynsk bonde

(1778-1862)

Af *Laust Kristensen*

Jochum Anchersen, der levede alle sine dage i det vestfynske sogn Balslev, er på sin vis en ganske almindelig dansk mand, der i det ydre delte kår med tusindvis af andre danske. Han var søn af en fæstebonde og var selv fæstebonde alle sine dage. Han var ikke rig eller af privilegeret slægt, men delte rent økonomisk kår med de fleste andre fæstebønder. Bonden blev ikke regnet for ret meget i vort land, og erindringen om de fleste af dem, der har båret dagens byrde, dyrket den danske jord og tålt alle ydmygelser og urimeligheder, eksisterer næsten ikke mere.

Når der i det følgende kan berettes om Jochum Anchersen, så skyldes det, at der er bevaret et righoldigt arkiv af breve, dokumenter, små sedler med notater og protokoller fra hans hånd. Dels har han selv, medens han levede, tilsyneladende gemt på disse papirer, dels har hans slægt, der endnu bebor gården, værnet om de gamle papirer. Denne samling af arkivalier, der endnu er i familiens eje, har jeg haft lejlighed til at gennemgå og affotografere til det lokalhistoriske arkiv i Ejby. Grundlaget for denne artikel er disse papirer, dog er der undertiden for at få lidt mere klarhed over visse forhold søgt oplysninger i andre arkivalier m. v.

Jochum Anchersen er født i Balslev sogn i juli 1778. Han er søn af fæstebonden Ancher Jensen og hustru Karen Jochumsdatter, og tredie generation på fæstegården, idet hans farfar Jens Jensen fra Fænø fik gården i fæste i 1743. Gården, der nu ejes af Jørgen Pedersen, blev købt til selveje i 1916. Jochum Anchersen er således den nuværende ejers tipoldefar.

Da stavnsbåndet blev ophævet i 1788, var Jochum Anchersen

dreng, som ungt menneske oplevede han de vanskelige år under napoleonskrigene, statsbankerotten, tabet af Norge m. v. Det er i hans manddomsår, at bonden når frem til mere politisk selvstændighed, hvor vi først har det svage tilløb i stænderforsamlingerne i 1835, der fører frem til grundloven af 1849 og enevældens fald, men alt dette møder man ikke i Jochum Anchersens papirer. Disse skelsættende begivenheder og bestemmelser har kun givet svage impulser i et sogn som Balslev. Næsten umærkelig for den almindelige mand er udviklingen skredet frem.

Treårskrigen 1848–50, hvor Vestfyn er bagland for tropperne, er han direkte impliceret i som lægdsmand, ligesom brydningen i den lokale forvaltning berører ham, da han også er sognefoged i en årrække.

De bevarede papirer og bøger i Jochum Anchersens arkiv indeholder oplysninger om fæstegården, som han overtog efter faderen, og om hans personlige forhold, men især oplysninger om hans virksomhed som lægdsmand fra 1813 til 1854 og om virksomheden som sognefoged fra 1843 til 1854. Desværre er der ikke efterladt dagbogsoptegnelser, men det righoldige materiale tillader alligevel i store træk at give et indtryk af en oplyst bonde i en tid, da mange hverken kunne læse eller skrive.

Det ser ud til, at Jochum Anchersen har været en central skikkelse i Balslev sogn, men hans personlighed eller hans karakter kan man ikke uden videre bedømme ud fra materialet. Af hans frihedspas fremgår det, at han var 63¹/₂ tomme høj, havde blå øjne og brunt hår og var, som der står, mådelig af skuldre og ben. Efter forholdene i dag var han lille, da han med 63¹/₂ tomme kun er ca. 162 cm høj. Han var dygtig til at skrive og bevarer sin sirlige, let kendelige og let læselige håndskrift, til han er omkring 80 år. En vis selvsikkerhed og ordenssans kan man måske læse ud af alle de lister og optegnelser, han har efterladt, ligesom den lidt barnlige glæde ved eller trang til at skrive sit navn på alt, hvad han har haft med at gøre af papirer, måske fortæller lidt om hans væsen og

Jochum Anchersens fødehjem i Balslev

karakter. Det har ikke været muligt at finde et billede af ham, ligesom ingen i sognet mere erindrer ham, men det er nu også mere end 100 år siden, han døde som en ældgammel mand.

Barndom og ungdom

Før stavnsbåndets ophævelse i 1788 var det sådan, at alle drenge var bundet til deres hjemstav, fra de var 4 år gamle til de var 40. En foranstaltning, man anså for nødvendig både for at have soldater og fæstere til gårdene, men efter vor opfattelse en urimelighed overfor den ufrie bondestand. Under særlige forhold og for en vis betaling kunne man skaffe de stavnsbundne drenge frihedspas. Med et sådant pas var det tilladt at opholde sig, hvor i riget man havde lyst, ligesom man dermed blev fritaget for den tyngende og sikkert også nedværdigende soldatertjeneste. Et sådant frihedspas skaffede Ancher Jensen i 1782 til sin søn, der da var 4 år gammel, og betalte 30 rigsdaler til grevskabet Wedellsborgs kasse.

Der står udtrykkeligt i dette pas, at drengen tilhører grevskabet, og det er dateret den 12. juni 1782. Grevskabet køber dog først Jochums fødegård i 1783, da gården siden o. 1650 (fra den tid kan man følge de forskellige ejerskifter) har haft flere forskellige ejere. Greven havde vel egentlig hverken magt eller ret over det fæstegods, der ikke hørte ind under grevskabet, men muligvis er der fusket lidt med datoerne, så passet i virkeligheden ikke er udstedt den dag, Jochum blev 4 år, men nogle år senere.

Skønt Jochum Anchersens frihedspas delvis forældes på grund af de ændrede forhold ved stavnsbåndets ophævelse, så fritages han alligevel for soldatertjenesten, idet der 1802 udstedes et endeligt frihedspas til ham. Tilsyneladende skal han igen betale 30 rgd., ligesom han nu også skal stille en anden mand i sit sted.

I Balslev har vi allerede fra 1735 vidnesbyrd om, at der har været en skole, og i 1742 oprettede grevskabet på kongens befaling flere skoler i sit grevskab, også en i Balslev. Vi må tænke os, at Jochum har været et af de bønderbørn, der fik lov til at gå regelmæssig i skole. Selv om der faktisk var skolepligt efter loven, når der var en skole på stedet, så var det først efter skoleloven af 1814, at der begyndte at komme orden på tingene. Der er ingen erindringer om Jochums skolegang, men han har virkelig lært at skrive, læse og regne. Det var der mange af hans samtidige, der ikke kunne.

Drengen eller hans forældre har dog ment, at der kunne læres mere, for i 1792, det år han blev konfirmeret, har han købt en bog i Assens, der indeholdt både en regnebog og en formularbog. Regnebogen hed: „Compendium Arithmeticum eller Veyviser . . . til Regnekunstens rette Brug“ og var fra 1779, medens formularbogen havde følgende titel: „En kort Formular til adskillige Breve“ og trykt i 1774. Begge bøgerne er skrevet af Søren Matthiesen. Man kan se, at Jochum fra 1792 til 1799 flittigt har øvet sig i regnekunsten, da han har regnet Søren Matthesiens regnebog igennem og skrevet det ind i en protokol, der også er bevaret. Om den unge

mand har haft hjælp til sin videreuddannelse, kan man ikke se, men den håndskrevne bog er dateret Ørslev 16. oktober 1792, og det kunne tyde på, at han på en eller anden måde har arbejdet med sin regning i nabosognet. Man kan vanskeligt forestille sig, at en yngstedreng har siddet i karlekammeret om aftenen og regnet i Matthiesens regnebog. Jochum har næppe været tjenestedreng i Ørslev, men snarere er det læreren eller en anden kyndig, der har hjulpet ham frem i regnekunsten. Det er ikke sikkert, at læreren i Balslev har været særlig god til at regne.

I det gamle undertrykte bondesamfund har der ikke været mange muligheder for opvakte børn til at få bare den mest nødtørftige boglige uddannelse. Selv om man op imod århundredskiftet når frem til en vis menneskeliggørelse af bondens forhold, så vidner det nok alligevel om lidt ud over det almindelige, at Jochum på denne måde prøver at dygtiggøre sig.

Også på anden måde møder vi hans boglige sysler. Da drengen var 16 år, har han skrevet et lille hefte på 80 sider. Heftet er hjemmelavet og syet sammen med sytråd, som det var almindeligt. Det har følgende titelblad: „Den tillukte dør, Tillige med her følgende forblommede Nøgel – Sammen skrevne til læsernes fornøjelse – År 1794 den 24. junius – Jochum Anchersen, Balslev.“

Den største del af bogen er en gådesamling, og gådernes løsning er skrevet i en kode (den forblommede Nøgel). Det synes at være en samling af de gåder, der i generationer er gået fra mund til mund, og som man har fornøjet sig med i ledige stunder. Om der er benyttet et forlæg, så det er afskrift, eller drengen selv har samlet gåderne, fremgår ikke af bogen. De sidste 25 sider har dog en anden karakter, idet indholdet der kan deles på følgende måde: 1) Et digt: „Om en bondemand, som efter beretningen blev forvandlet til en muldvarp, fordi han pløjede for sin nabo en fredag“. 2) 8 forlæg til bindebrev. 3) Et par brudevers. 4) Tre salmelignende vers om dåb, bryllup og begravelse. Der angives ikke nogen kilde til disse ting, men det må være afskrift. Et sådant hefte vidner om en vis

modenhed og opvækthed hos den unge Jochum, men det er også et godt billede på den ånd, der herskede i oplysningstiden, idet det er solid moral, der taler ud af disse linier.

I fædrenes spor

Den første betingelse for, at en bondesøn kunne vælge et andet erhverv, var grevens villighed til at give ham fri, fritage ham fra stavnsbåndet. Jochum Anchersen fik sit frihedspas, og dermed var vejen banet for ham til en eventuel akademisk løbebane. Et frihedspas gav ikke alene frihed for soldatertjeneste.

Jochum bryder dog ikke ud af bondestandens rækker, men bliver hjemme. Vi hører ikke noget om ham i årene fra 1802, da han bliver fri for soldatertjeneste, og til 1812, da der dukker et kærestebrev op. Dette brev, der er dateret den 14.1.1812 og skrevet i Odense, er til Anne Marie Sørrens Datter. Anne Marie er datter fra en af sognets største gårde, Gelbjerg, der er på over 10 tdr. hartkorn og i selveje. Gennem Anne Maries broder Eske Sørensen kender vi forholdene på Gelbjerg ret godt, idet det er den berømte Eske Sørensen, der er benævnt „Vends Herreds Sagaskriver“, og som har skrevet en hel bog om gården. Denne bog eller dette håndskrift om Gelbjerg forærede Eske Sørensen til Jochum Anchersens' søn, og det er endnu i familiens eje. Eske Sørensen og Jochum Anchersen er to meget interessante skikkelser i Balslev sogn, men nogen nærmere forbindelse kendes ikke. Eske Sørensen stod fadder til et af Jochums og Anne Maries børn, men ellers nævner Eske Sørensen i sit ret store forfatterskab aldrig Jochum Anchersen. Eske Sørensen er født i 1771 og altså 7 år ældre end Jochum. Måske Jochums interesse for udvidet regnekundskaber er kommet fra Eske Sørensen, da også Eske har gennemregnet og nedskrevet ret svære regnebøger, som også findes i disse papirer fra Jochum Anchersens arkiv.

Hvorfor Jochum skriver sit brev til Anne Marie fra Odense, kan man ikke se, men man kunne måske tænke sig, at Jochum, der året

efter bliver lægdsmand, har været i Odense for at få instruktion om sit senere virke som sådan.

Allerede samme år den 25. juli 1812 udstedes der kongebrev for Jochum og Anne Marie, så de får lov til at blive viet hjemme og uden forudgående lysning, og brylluppet finder sted på Gelbjerg den 17. oktober 1812. Når der udstedes et sådant kongebrev, så skyldes det sikkert, at Anne Maries far dør samme sommer den 15. juni. Under disse forhold skulle festen nok være lidt mere afdæmpet end normalt. Eske Sørensen nævner med en smule ærgrelse, at Anne Marie bliver gift i netop dette efterår, da det på grund af faderens død kneb med at få bedriften passet.

Nogle måneder efter, at Jochum og Anne Marie er blevet gift, forfattes der en overenskomst, der bestemmer, at Jochum skal overtage gården til sin tid efter sin fader Ancher Jensen, og Jochums broder Jens får en godtgørelsessum for at afstå retten til gården. Ancher Jensen var vel almindelig fæstebonde, men han har af greven fået lov til at overdrage gården til hvem han vil af sine sønner. Der skulle heller ikke i dette tilfælde betales nogen indfæstningsafgift, ligesom gården var fri for hovning.

Der er en lille mærkværdighed ved den godtgørelsessum, som Jens Anchersen skal have for at afstå gården. Jochum Anchersen garanterer ham 260 rigsbankdaler, men hvis Anne Maries arv efter hendes fader bliver udbetalt med 30 rigsbankdaler for hver 100 rigsdaler dansk courant, så skal Jens have 130 rbd. mere, altså ialt 390 rbd. Det viser lidt om usikkerheden omkring pengeombytningen. Anne Marie får sine 30 rbd. for hver 100 rbd., og Jens får således 390 rbd.

Jochum Anchersen overtager sin fædrene gård i fæste den 22. juni 1818 i henhold til den indgåede aftale og følger på denne måde pænt i fædrenes spor, selv om han måske havde haft evne og lyst til andet. Ud fra de bevarede skattebøger kan man se, at skatter, afgifter og landgilde er betalt til tiden, selv om der måske nok var vanskelige kår for bonden i disse krisetider.

Sammen med gården overtager han også forpligtelsen for sine gamle forældre. Faderen Ancher lever til 1823 og moderen Karen til 1833. Broderen Jens bliver boende hjemme på gården ugift til sin død i 1839. Med ham oprettes der i 1837 en fledføringskontrakt, men derom senere.

Der er 3 børn i ægteskabet. En søn dør som barn, en anden søn Søren Steen dør 1846 29 år gammel, kun datteren Ane eller Anne, der er født 1820, overlever forældrene. Det er gennem hende, at gården er videreført i slægten.

Lægdsmandens virke

Den 18. november 1813 udnævnes Jochum Anchersen til lægdsmand for lægd nr. 93 eller Balslev sogn. Denne stilling beklæder han i over 40 år.

I papirerne finder vi en del sedler og optegnelser, som angår lægdsvæsenet, samt to protokoller. Den ene protokol er intakt og autoriseret af Stiftamtmandsskabet den 31. december 1816, den anden er gammel og ukomplet, men den er benyttet, da den første protokol er udskrevet i 1848. Det ser ud til, at denne anden protokol er den ældste og påbegyndt før den autoriserede af 1816, men senere opgivet for så igen at komme til ære og værdighed.

Lægdsmandens fornemste opgave må have været at sørge for indskrivelsen af det værnepligtige mandskab i lægdsrullen. Indtil 1849 var det den upriviligerede bondemand, der var værnepligtig, medens man sammen med grundloven indførte almindelig værnepligt. Denne ændring har dog ikke betydet meget i Balslev sogn, da vel alle der har tilhørt klassen den upriviligerede bondestand. Den side af arbejdet for lægdsmanden, der angår indskrivning i lægdsrullen, findes der ikke noget om i Jochum Anchersens arkiv, så enten er det bortkommet, eller også er det afleveret.

Der kan læses meget ud af de bevarede protokoller, især synes ægterne (den bønderne pålagte pligtige kørsel) at have været den del

af lægdsmandens arbejde, der har krævet mest tid. Lægdsmanden skulle udskrive eller udkommandere bønderne til den kørsel, der krævedes i området. Det var kørsel for kongen, kørsel for militæret, for læger, dyrlæger, sagførere, sessionskommissioner, og endnu flere. Måske havde lægdsmanden en husmand til at hjælpe sig med at bringe bud rundt, når der skulle køres, men det har ikke alene været et arbejde at få det organiseret, men en endnu større byrde for bønderne, der skulle køre. Lægdsmandens ordre til kørsel har sikkert ofte været meget uvelkommen. Kørslerne gik på omgang mellem gårdene, men afpasset efter gårdenes størrelse, så den med det store hartkorn fik flere kørsler end de mindre gårde. Husmændene var ikke kørepligtige, da de ikke havde heste, men skulle til gengæld stå til tjeneste med arbejde, de såkaldte gangdage, hvor bøndernes ydelser med hest og vogn betegnedes som spanddage.

Under treårskrigen fra 1848 til 1850, da Vestfyn var bagland for de kæmpende tropper i Jylland, ser vi, at der i perioden fra 3. april til 25. maj 1848 alene fra Balslev sogn er udskrevet 131 vogne, og da der kun er ca. 25 kørepligtige bønder, vil det sige, at hver bonde har haft 5 kørsler i denne periode for militæret. Vejene var dårlige, vognene var ikke særlig gode, så det kunne undertiden tage lang tid; det var vist ikke altid, at en kørsel kunne fuldføres på en dag.

Disse kørsler går i udstrækning fra Gribsvad til Middelfart og fra Bogense til Assens, men en enkelt gang ser det ud til, at man har benyttet nogle heste fra sognet til at slæbe en færge over bæltet, hvordan man så end bar sig ad.

Det er en ret broget kreds af personer, der i disse år befordres med disse konge- eller militærægter. Først og fremmest er det militæret, der lægger beslag på vogne og heste. Officerer og underofficerer af næsten alle grader er befordret, samt materiel af enhver art. Sessionskommissioner for både land- og søstridskræfter, samt remontekommissioner befordres jævnlige. Den 22. december 1827 er der udkommanderet 3 vogne fra Balslev, der skal transportere

officerer og mandskab fra orlogsskonnerten „Atalanta“ fra Middelfart til Gribsvad. Lægdsmanden selv, der var fritaget for ægtkørsel med egen vogn, skal undertiden køres til Assens for at hente penge, undertiden til Middelfart til session. Amtsprovsten, forskellige læger, professorer, vejinspektøren, landinspektøren, prokuratorer, præst og dyrlæge og flere andre møder vi i protokollerne anført som befordret af Balslevs bønder til de steder, hvor de skulle udføre deres embedspligter. Undertiden er det en arrestant, der skal beforders fra arrest til domhus, men hvorfor birkedommer Jepsen befaler, at 1 vogn den 28. maj 1839 skal befordre indsidder Hans Jensen med kone og 2 børn fra Kjærlingbjerg til Middelfart, kan man ikke se, da kørsel med de såkaldte fattiglemmer hørte under de lokale kirke-, skole- og fattigvæsens ægter. Måske Hans Jensen på en eller anden måde har forbrudt sig med hele sin familie, så de alle er blevet arresteret.

Når de fornemste blev befordret, skulle bønderne kun stille med forspænderheste. Man havde sin egen vogn med. Når det var selveste kongen, der skulle køres med, som det bl. a. var tilfældet den 17. juli 1840, da majestæten skulle fra Gribsvad til Middelfart, så skulle der naturligvis 2 par forspænderheste for hans vogn.

Om bønderne altid har kørt deres egne heste, kan man ikke se i protokollerne, men det er lidt svært at forestille sig, at man har ladet en tilfældig bonde køre kongens vogn. Hvad bønderne ellers har tænkt, og hvordan de har røgtet deres hverv, det står der ikke noget om. Andre steder fra har man hørt, at bønderne og deres heste er blevet ret mishandlede af dem, der havde ansvaret for transporten, ligesom man har hørt, hvordan bønderne, der skulle køre, har chikaneret kørselen.

I de løse papirer møder vi andre sider af lægdsmandens virke. Den 2. juli 1814 skriver han til kongen på gårdmændenes vegne i sognet og beder om at få en smed fritaget for militærtjeneste, da den smed, de har nu, er så gammel, at han ikke længere kan bestride sit hverv. Om bønnen bliver opfyldt, kan man ikke se. I en anden

skrivelse til kongen af 18. maj 1836 beder Jochum Anchersen om, at hans søn Steen (der døde i 1846) må blive fritaget for militærtjeneste. Det var vist ellers lov i de tider, at lægdsmandens søn var fritaget for militærtjeneste, men muligvis skete det kun efter ansøgning. Man kan heller ikke se, om der er afsendt en skrivelse til kongen, da det kun er en kladde, der er bevaret.

Ved kirkestævnet den 13. september 1818 er der kundgjort følgende: 1) De gamle mænd og gårdmandsenker skal møde i præstegården den 15. for at vise deres skøder, fæstebreve og skattebøger, hvis de har sønner hjemme, der passer gården for dem. 2) De, der siden sidste session har fået gård eller fæste, skal møde og fremvise bevis derfor, for at undgå tjeneste ved militæret. 3) Enhver, der har behov for en eller anden attest at fremvise ved session, skal møde. Lægdsmanden vil være til stede fra kl. 9.

Lægdsmanden havde i virkeligheden mange ting at tage vare på. I 1844 kan man se, at bønderne i Balslev sogn, der skal yde fourage og hø til 6. dragonregiment, ønsker at betale denne ydelse i penge i stedet for i naturalier, som det var almindeligt. Ansøgning herom indsender Jochum Anchersen og får det bevilget, idet bønderne kommer til at betale 25 rbd. 2 mk og 13 sk i penge, der så bliver fordelt i forholdet til hartkorn.

I særlige tilfælde bliver vi vidne til en anden funktion, der ikke har krævet helt lidt tid og hovedbrud. Det er indkvarteringernes omfang i 1848. Den 2. maj har der fra 9. Bataillon været indkvarteret 162 mand. Den 4. maj ankom 5. Infanteribataillons 1. kompagni med 190 mand og var 2 dage i kvarter. Af mandskab fra 4. Bataillon var der fra 16. til 25. maj indkvarteret 188 mand. Den 13. maj blev 62 mand med 62 heste af Det beredne Jægerkorps fra Øerne indkvarteret i sognet. Desuden var der denne sommer indkvarteret 2 svenske militærenheder i Balslev. Skareborg regiments 5. kompagni ankom til sognet med 108 mand den 12. juni og afrejste den 1. juli. Den 2. juli ankom Nr. 6 Westgotha regiments 8. kompagni med 100 mand til Balslev. Senere gik antallet

ned til 71 mand, og de sidste fra dette kompagni rejste fra sognet den 2. september. Disse to svenske militærenheders tilstedeværelse i sognet minder os om den højt besungne skandinavisme. Det var vel nærmest en romantisk bølge, der i disse år gik gennem den skandinaviske studenterverden, men soldaternes tilstedeværelse fortæller, at det dog var lidt mere end bare ord.

Når soldater ligger i kvarter, kommer hjerterne let i brand, og det skete også i 1848. En af soldaterne fra 8. kompagni, han hed Carl Adolph Falck, rejste fra Balselv den 1. august. I den anledning skrev han et lille digt på 6 vers med hver 4 linier. Digtet har følgende overskrift: „Tankar vid afmarsch från Balslevs By – till-egnade Ana“. Digtet fortæller, at Ana har gjort et stærkt indtryk på ham, og at han vil mindes hende altid. Denne Ana er uden tvivl Jochum Anchersens datter, der på det tidspunkt var 29 år og ugift. Carl Falck har enten foræret hende digtet eller efterladt det på gården, for det findes imellem Jochum Anchersens papirer.

Annes broder Steen døde i 1846, og hvis fæstegården skulle videreføres af slægten, så måtte hun finde en mand, der kunne drive landbrug. Hun blev da også gift i 1853 med en gårdmandssøn fra Broendegården i nabosognet. I de tider måtte følelser og sympatier ofte vige for mere praktiske hensyn.

Forøvrigt har der i ugebladet „Hjemmet“ i 1963 været en beretning om den berygtede og berømte forbryder Jens Henrik Boye, der i 1856 blev henrettet i Balslev sogn for mord. I denne artikel antyder man, der havde været et vist kendskab eller venskab mellem denne Boye og Jochum Anchersens datter Anne. Hvordan „Hjemmet“ har fået fat i denne historie er ikke godt at vide, da ingen på stedet synes at kende noget til sagen. Desuden var Jochum Anchersen gået af som både lægdsmand og sognefoged i 1854 – i sit 76. år – inden Boye-sagen rigtig kom i gang.

Endnu en af lægdsmandens funktioner skal nævnes, selv om det kun er svagt bevidnet i papirerne. Bønderne fik en vis betaling for ægterne og for indkvarteringerne. Det fremgår, at bønderne i

Anne Marie Jochumsdatter som ældre.

Balslev sogn for kørsler i 1848–49 og –50 bliver tildelt ialt 905 rbd. og 3 mark. Disse penge fordeles derefter af lægdsmanden, men taksterne for kørte km el. lign. er ikke nedskrevet. Derimod kan vi se, at der for indkvarteringer er betalt 14 skilling pr. mand for de første indkvarterede, men senere kun 12 skilling.

Når alt skulle gå retfærdigt til, og hver mand skulle have sin betaling for de ydelser, han havde præsteret, synes det at måtte kræve et helt bogholderi, men derom har der ikke været tale. Rutinen og hukommelsen sammen med enkelte lapper papir har udgjort kontorholdet. I et sådant „lillesamfund“, som datidens landsbyer har været, kan man let forestille sig den utilfredshed og kritik, der ville opstå, hvis nogen følte sig forurettede i disse sager.

Sognefoged

Den 12. juni 1843 udnævnes Jochum Anchersen tillige til sognefoged for Balslev sogn. Det sker efter den kongelige forordning af

11.11.1791, nemlig den forordning, der bestemmer, at der for fremtiden skal være en sognefoged i hvert landsogn i Danmark. Undertiden er det blevet hævdet, at sognefogeden og lægdsmanden altid var den samme, men indtil 1843 har disse to embeder i Balslev været varetaget af to forskellige.

Før 1791 havde der nogle steder været benyttet betegnelsen sognefoged, men det er først med loven af 11.11.1791, at sognefogeden får den stilling og betydning, som tilfældet var i årene frem til 1867.

Omkring 1800 begynder der at ske en udvikling mod et kommunalt selvstyre, hvilket er en følge af stavnsbåndets ophævelse og bondens dermed forbedrede stilling i samfundet. Fattigvæsenet var ordnet ved nogle bestemmelser i 1802 og 1803, skolevæsenet i høj grad forbedret ved forordningen af 1814 med skolekommissioner. I denne sammenhæng må man også se sognefogedembedet. Selv om sognefogeden var administrativt udnævnt af amtmanden og ikke folkevalgt, så varetager han i årene indtil 1867 på mange måder sognerådets funktion. Sognefogeden var egentlig politiets repræsentant på stedet og dermed landsoggenes politimyndighed, men der var mange rent administrative funktioner udover det politimæssige, der optog hans tid.

I Balslev f. eks. holdt sogneforstanderskabet den 23. marts 1842 sit første møde i Balslev præstegård, og sogneforstanderskabet er den direkte forløber for sognerådet, men mange af sognefogedens funktioner er faktisk indtil 1867 sager, som derefter overgår til sognerådet.

Når greven (som amtmand) i 1843 udnævner Jochum Anchersen til sognefoged – han er da nær ved de 65 år – så kunne det skyldes, at greven netop ønsker en prøvet mand på denne post. På det tidspunkt havde Jochum Anchersen 30 års erfaring som lægdsmand. Uden tvivl har der været muligheder for en vis modsætning mellem greven og de nye mere demokratiske toner, der bryder frem i disse år. Sogneforstanderskabet er begyndelsen til kommunalt selvstyre,

og det er sikkert ikke noget, der har været meget forståelse for i grevskabets ledelse. Jochum Anchersen har uden tvivl været grevens mand, og han har samtidig haft et godt omdømme i sognet, så greven netop på denne måde kunne beholde sin magt eller indflydelse.

Sognefogeden havde i årene fra o. 1825 og til 1867 en ret central stilling i sognet. I fællesskabets tid havde landsbyen vel et vist demokratisk styre i oldermandsgildet eller bylaget, der lededes af oldermanden, men med fællesskabets ophævelse smuldrede bylagets magt og myndighed væk, selv om der også efter 1800 findes vedtægter oprettet af bylag. Man kan vist godt sige, at sognefogedembedet blev det næste skridt i det kommunale selvstyre på landet, hvis udvikling foreløbig i dag er stoppet ved kommunalbestyrelserne i de nye storkommuner.

I Jochum Anchersens papirer finder vi fra hans virksomhed som sognefoged en protokol og en del løse papirer. For at anskue den udvikling, vi bliver vidne til gennem disse papirer, kan det meget typisk gengives, at sognefogedprotokollen begynder med en såkaldt samlingsliste for Balslev sogn, der nok kan betragtes som resterne af den gamle bylov. Den gengives her i sin fulde ordlyd:

„Samlingsliste for Balslev Sogn.

Af Sognets Beboere er der saaledes paalagt efter Gammel vedtægt, At 1ste Maj hver Aar skal samtlig Balslev Sogns Beboere Samles til Sognestævne om morgenen kl 6 i Balslev Skole for at gøre Regnskab for Sognets anliggende samt efterse om Muren omkring Kirkegaarden er i forsvarlig stand eller den er Brystfældig, da den vedligeholdes af samtlige Sogns Beboere, Og tillige efterse Skole Boligen Vaaningshuset, Skolen og hegnet med mere – Enhver som ikke møder personlig den 1ste Maj skal Betale 1 mk for udeblivelse, og den der kommer for sildig og møder ikke til den bestemte Klokkeslet og kan svare til sit navn Betaler 8 sk. ellers ved sædvanlige Sognestævner

Betales 8 sk. for udeblivelse, og 4 sk. for den der kommer for sildig og møder ikke til den Bestemte Klokkeslet eller svarer til sit navn.

Balslev i MAJ 1843

Jochum Anchersen.“

Det fremgår tydeligt af en sådan vedtægt, at der har været ret faste rammer i de gamle landsbysamfund, men udviklingen førte med sig, at de gamle forhold måtte vige for nye bestemmelser.

Sognefogedprotokollen, der er begyndt ved Jochum Anchersens overtagelse af embedet, har først to hartkornslister. Hartkornsansettelsen var en jordvurdering eller skyldansættelse ligesom de nu kendte ejendomsvurderinger. I dag vurderes der hvert fjerde år, men tidligere skete det meget sjældent, idet der fra 1688 og til 1844 i det store og hele er arbejdet med den hartkornsliste, der blev udarbejdet i 1688. Det fortæller noget om en stabilitet, som er helt fremmed for os i dag. På begge hartkornslister er der opført 27 gårde, samt præstegården, der har en særstilling. Ved vurderingen i 1844 vurderes gårdene lidt højere end i 1688. For husmændenes vedkommende var det sådan, at der i 1688 kun var skyldsatsat 22 husmænd, men efter den nye vurdering er der nu 33 husmænd i Balslev sogn; dog har to af disse nye skyldsatte husmænd hver kun 1½ album, og det er ikke ret meget.

Sognefogedprotokollen er også ægtprotokol, men her er det kørsel for kirke-, skole-, fattigvæsen samt vejarbejder. Husmændene var ikke kørepligtige, da mange af dem ikke havde heste, men de skal yde deres del ved såkaldte gangdage, altså arbejdsdage ved vejene og reparation og ombygning af kirken, skolen, fattighuset, jordemoderhuset, sprøjtehus m. m. Ligeledes skal husmændene besørge breve for myndighederne, hvorfor de får en vis betaling, men fra omkring 1850 fremgår det af protokollen, at brevægterne

bortliciteres til den husmand, der vil gøre det billigst. Med postvæsenets vækst og effektivisering glider denne side af pligtarbejde snart helt ud.

Helt afklaret synes forholdene ikke at have været, men det ser ud til, at sognemændene er vedligeholdelsespligtige overfor kirken, skolen, fattighuset, brandsprøjten med sprøjtehus, jordemoderhuset og sognevejene, skal betale gærdesynsmænd, samt sørge for transport af brændsel, sand m. m. til den daglige drift af de ovennævnte institutioner og køre materiale, undertiden også håndværkere, til reparationer og nybyggeri. Det er sikkert, at kirkeejeren skulle betale vedligeholdelsen og driften af kirken, ligesom skolen skulle have tilskud fra kirkens midler, men det er vanskeligt at gennemskue forholdene, som de har været, ud fra de givne papirer. Man kan ikke se, om bønderne har fået betaling for deres kørsel, hvad de dog fik for de militære kørsler. Vi kan kun se, at husmændene fik betaling for deres brevægter.

Blader man lidt i sognefogedprotokollen, får man et billede af de små og store ting, der skete i et sogn. Undertiden skal jordemoderen befordres, ligesom lægen nu og da må hentes enten i Middelfart eller Tybrind. I begge tilfælde må det dreje sig om hjælp til fattiglemmer eller folk uden egen befordring. Undertiden køres der med dyrlægen, ligesom sognefogeden og sogneforstanderen befordres i embeds medfør. Det sker også, at et fattiglem skal befordres ud af sognet. Ligeledes møder vi i denne protokol transport af arrestanter. Disse transporter synes at ligge nær op ad de transporter, vi mødte i lægdsmandsprotokollen, hvorfor det ser ud til, at der nu finder en vis sammenblanding sted, efter at Jochum Anchersen har overtaget begge embeder.

De egentlige varetransporter er dog tydeligt begrænset til sognets indre anliggender. Således er der i 1854 hentet 10 læs teglsten til kirken. I 1853 er der så mange kørsler til „Lergravhuset“ (der sikkert er navnet på fattighuset), at det kunne synes, som om det var bygget det år, eller i det mindste hovedrepareret, idet der hentes

både tømmer, sten og murergrus. Hvert år hentes der sand og tørv til skole og fattighus, nu og da hentes der kalk til kirken, og et år hentes der 6 læs sand til en gymnastikplads ved skolen.

Fra den 2. til den 11. april 1852 sørger sognefogeden for, at der bliver ringet daglig med kirkens klokke i anledning af enke-dronningens død. Der blev udskrevet 4 mand pr. dag, to ringede om formiddagen og to andre om eftermiddagen.

Ovenfor er røveren Jens Henrik Boye blevet nævnt, og når der den 15. august 1856 er hentet en ligkiste, så kan det være den kiste, som samme Boye skulle begraves i på henrettelsesstedet, idet han blev halshugget den 16. august om morgenen på den bakke, der nu bærer hans navn. Det er den sidste offentlige henrettelse, der har fundet sted i Balslev sogn.

Sognefogedprotokollen er ikke systematisk opbygget. Tilsyneladende er der ikke givet instrukser for dens førelse, men hovedvægten er tydeligt lagt på listerne over ægter, gang- og spanddage. Ind imellem møder vi dog lidt regnskab. Således fremgår det af en lille opstilling, at der den 22. december 1841 blev leveret en ny brand-sprøjte til Balslev sogn. Man kan ikke se, om det er den første sprøjte. En sådan sprøjte kostede 130 rbd., der betaltes med 5 mark af hver tdr. hartkorn. De to største gårde i sognet, der havde hver 11 tdr. hartkorn, måtte således hver betale ca. 10 rbd. Til sammenligning kan anføres, at den husmand, der i 1853 havde brevbæringen, fik ca. 8 rbd. for at befordre 122 breve ud af sognet, idet han fik 6 skilling pr. brev. Brandsprøjten volder mange bryderier og er tilsyneladende aldrig i orden, da den skal repareres hele tiden, selv om det anføres, at mekanikus P. C. Hansen, Gråbrødrestræde i Odense, der har solgt sprøjten, også indestår for den i 10 år mod en årlig godtgørelse på 3 rbd.

Den sognekasse, der skal afholde forskellige udgifter, har ingen faste indtægter. De penge, der behøves, lignes i hvert enkelt tilfælde på hartkornet, bortset fra nogle få rbd., der kommer ind fra bøder, der idømmes for ikke at møde til sognestævne o. lign. Såle-

des måtte der i 1844 pålignes hver tdr. hartkorn i sognet 3 skilling til udgifter ved jordemoderhuset og 12 skilling til bestridelse af udgifterne ved skolen og sprøjten. Gærdesynsmændene synes hvert år at have fået et fast beløb på 2 rbd. 5 mark.

Til skolerne i Føns og Ørslev samt til de to sognes fattigvæsen må nogle af bønderne i Balslev betale et årligt beløb. Det skyldes sikkert, at disse gårde har jord i de to sogne. Skolelærer Møller i Ørslev får lidt over 2 rbd. om året, og skolelærer Lundbeck i Føns får lidt over 1 rbd. hvert år fra Balslev sogn, medens der til de to sognes fattigvæsen ydes et årligt beløb på omkring 5 rbd.

Jochum Anchersen nedlægger sit hverv som sognefoged i 1854, men sognefogedprotokollen føres videre til o. 1868. Fra 1854 til o. 1860 er Anders Hansen sognefoged og fra 1860 Hans Christiansen. I 1864 møder vi i protokollen for første gang en virkelig regnskabsopstilling, nemlig for perioden 1.5.1862 til 1.5.1864. Balancen er på 186 rigsdaler, og der lignes i disse to år 4 mark på hver tdr. hartkorn. Man er også blevet lidt dygtigere til at finde andre indtægtskilder. Bødekassen giver ikke ret meget nu, men i stedet er der indkommet 45 rigsdaler for 4 næringsbreve, og for at afholde spillegilder er der betalt 4 rigsdaler, ligesom der har været en indtægt på over 8 rigsdaler for græsning. De 186 rigsdaler for to år er meget, men der var de år store udgifter til vejene, ligesom der synes at være bygget nyt sprøjtehus. Til sammenligning kan anføres, at i årene 1865,-66 og -67 er årsbalancerne på henholdsvis 28, 41 og 20 rigsdaler.

Fra året 1868 er det forbi med at ligne skat på hartkornet. Nu overtager kommuneskatten disse udgifter. Balslev sogn bruger i 1868 16 rigsdaler af kommuneskatten, men her ophører sognefogedprotokollen, og der sker vel det, at de ting, der ordnedes af sognefogeden og sogneforstanderskabet i fællesskab, efterhånden helt går over til sognerådet, så sognefogeden glider ud af billedet. Ægterne, der i 1868 kaldes sognekørsel, glider også ud efterhånden, men hvornår det endelig sker, kan ikke ses her.

Nye tider er i frembrud, men Jochum Anchersen er død i 1862,

så han oplevede ikke, at hans embede mistede en del af sin betydning.

Sogneprotokollen giver et interessant billede af sognet i disse årtier. Det står mig ikke klart, om det er en forordnet protokol, der ved en fejltagelse ikke er afleveret, eller det er Jochum Anchersen, der har ønsket at have et vist overblik over tingene. Det forekommer mig dog, at jeg har set lignende protokoller andre steder, dog ikke så udførlig udfyldt som denne.

De løse papirer i Jochum Anchersens arkiv giver også her et supplement til sognefogedprotokollen. Problemerne med vejenes vedligeholdelse møder vi også i disse papirer, da det i sidste led har sorteret under sognefogeden. Når han får besked om fra grevskabet, at bestemte veje og vejafsnit skal istandsættes, idet man må tænke sig, at der har været afholdt syn, så udarbejder Jochum Anchersen en af sine bekendte lister, hvor han angiver, at den bonde skal sørge for så mange alen, den næste for så mange o. s. v. I 1843 skal smeden f. eks. tage sig af 5 alen vej, men han var vel også en af dem, der havde det mindste hartkorn. Det skete naturligvis, at en eller flere glemte at reparere deres stykker eller gjorde det så dårligt, at vejene sine steder var næsten ufremkommelige.

Flere af vejene i Balslev havde navne, og vi møder på Jochum Anchersens lister bl. a. følgende vejnavne: Lundegyden, Fustes Gyde, Gimmes Gyde, medens andre veje betegnedes f. eks. som stykket fra kirken til Udbys sogneskel o. desl.

En plakat af 4. april 1854 om licitation over vejmateriale til vejen mellem Assens og Middelfart, der passerer Balslev sogn, er sendt til Jochum Anchersen. Denne vej har en anden status end sognevejene, og de materialer, der skal bruges til vejen, betales. Bl. a. skal der i denne forbindelse opføres en 13 favn lang stenmur 2 alen høj ved Gammeldam mølle, og det anslås at ville koste 62 rigsdaler. Ellers drejer det sig mest om at få tilbud på harpet og uharpet grus. Licitationen finder sted på Stubberup kro den 15. april kl. 12.

Jochum Anchersen har i 1839 underskrevet eller bevidnet en reg-

ning angående noget byggeri på skolen. Hvilken tilknytning han har haft til denne sag, kan ikke ses. På denne regningsoversigt ser vi, at en spanddag er beregnet til 3 mark og en gangdag til 1 mark. Til håndværkernes arbejds løn og til materiale er der betalt 265 rbd., medens der af bønderne i sognet er udført arbejde og leveret materiale for 142 rbd. Når det sidste er udregnet i penge, kunne det tyde på, at der også for indensogns arbejde ydedes betaling. Hvad det iøvrigt er for en ombygning eller reparation af skolen fremgår ikke af regningen, men det kan næppe være en ny skole, der er bygget. Allerede 1735 tales der om en skole i Balslev. Der skulle være oprettet en skole af grevskabet i 1742, og der foretages en om- eller nybygning i 1809. Man kan da næppe tænke sig, at man igen må bygge en ny skole i 1839. Det ser da også nærmest ud til på regningen, at det især er taget, der er fornyet i 1839.

En forsømmelsesliste fra skolen uden årstal, men fra april måned, fortæller lidt om dette ømtålelige emne. Det fremgår af listen, at man skulle betale 3 skilling i bøde for børn, der forsømte uden lovlig grund. På listen er der 35 forsømmelser uden lovlig grund, 20 sygedage og 24 forsømmelser, der er lovlige. Det kneb meget at få børnene i skole og at få bøderne ind. I 1874 ser man i et cirkulære, at forældre eller husbonde uophørlig skulle betale deres skolebøder, i modsat fald skulle der foretages anholdelse til afsoning.

Skolen blev styret lokalt af præst og skolekommission, ligesom fattigvæsenet havde sin kommission. Her havde sognefogeden ingen særlig myndighed udover at få de beløb ind, der ikke blev betalt til kasserne. Nogle sedler i papirerne giver os et lille indblik i fattigforsorgen, idet der angives, hvor meget Jochum Anchersen yder pr. gang. Hvor ofte der skulle udleveres fattighjælp af de enkelte bønder, kan man ikke se. Jochum Anchersen gav normalt 5 lispund rugmel, 2 lispund gryn og 2 pund malt, 3 pund flæsk og 3 pund smør, samt en enkelt gang 1 mark i penge. Det fremgår ikke af listerne, hvem der har fået gaverne.

En anden seddel må også høre under det sociale område. Her kan man se, at der nu og da er udkommanderet folk til at sidde vagt. Det er sikkert en slags frivillig eller tvungen vågetjeneste for syge. I januar 1846 blev der i 2 døgn holdt vagt ved Jørgen Madsens Karen. Fra den 19. til den 30. april 1847 er der to mand, der hver dag skal sidde vagt ved Jørgen Olsens søn, og fra den 13. til 31. august 1848 skal der siddes vagt ved Anders Jacobsen og hans kone fra kl. 8 aften til kl. 8 den næste aften. Sådanne sager har sognefogeden tilsyneladende også taget sig af, selv om man skulle mene, det hørte ind under fattigvæsenet.

En vis menneskelighed har der dog været i det gamle samfund, og man må ud fra det foregående konstatere, at bønderne i disse dage havde mange opgaver at løse.

Som sognefoged har Jochum Anchersen set ud fra det omhandlede materiale haft en central stilling i sognet. Han har været med til at planlægge og administrere på mange felter. Embederne har sikkert ikke været særlig afgrænsede, og man har ladet den ordne sagerne, som man havde mest tillid til.

Andre institutioner

I Jochum Anchersens arkiv er der arkivalier fra to områder, der ikke har haft med hans virksomhed som lægdsmand eller sognefoged at gøre. En Tiendeforening er stiftet 24. marts 1836 og en hesteforsikringskasse er oprettet i 1850. Hvilken forbindelse Jochum Anchersen har haft med disse to foreninger, fremgår ikke klart, men han har været regnskabsfører for hestekassen og måske vurderingsmand.

Tiendeforeningen blev oprettet i henhold til en kongelig anordning af 19.3.1796 og går ud på, at tiende ikke mere skal tages i naturalier, d. v. s. hver tiende eller femtende neg på marken, men i penge i forhold til hartkornet. Materialet her er dog så spinkelt, at det er vanskeligt at udlede noget deraf. Det ser ud til, at de største

gårde har holdt sig udenfor i begyndelsen, og det ser ikke ud til, at den trediedel af tienden, der tilkom præsten, har været med i ordningen, hvilket forekommer ret mærkeligt. Fra 1852 bliver det lov, at tienden skal betales i penge. Hele ordningen med tiende til kirken var en af de hårdeste skatter og meget upopulær blandt bønderne. En virkelig undersøgelse af bøndernes forhold til tiendebetalingen kunne give et interessant kulturhistorisk billede.

Jochum Anchersen har vistnok aldrig været kirkevæрге eller i det hele haft meget med de ting at gøre, der hørte til præstens område. Præsten havde et afgørende ord i skolesager, fattigsager og kirkesager, men selv om Jochum Anchersen ikke har været med i disse råd, så behøver det ikke at sige ret meget om hans forhold til kirken. En enkelt bog med søndagens prædikentekster synes at have tilhørt ham.

Fra Ørslev sogn fortælles det, at omkring 1850 fik præsten i Føns et par heste hjem fra krigen, der havde en smitsom hestesygdom. Denne sygdom bredte sig på egnen og gav stødet til oprettelsen af hestekasser. Hvis denne overlevering fra Ørslev er rigtig, kan det godt passe med, at hestekassen i Balslev blev oprettet i 1850. Statutterne for denne kasse og en del vurderingslister er bevarede. En sådan kasse var et rent lokalt foretagende, hvor man støttede hinanden efter bestemte regler, når medlemmernes heste døde.

Skønt Jochum Anchersen i 1850 er 72 år gammel, så kan han endnu skrive og regne, og i sit 79. år er han endnu virksom i hestekassen med pennen. Den unge Jochum, der flittigt øvede sig i regnekunstens labyrinter, fik virkelig udbytte af de kundskaber, han dengang erhvervede sig. Den mand har næsten levet i lister og udregninger. Det er typisk, at i flere af hans bøger og protokoller ligger der hist og her sedler, der er skrevet fulde af indviklede udregninger. Man kan let forestille sig ham siddende derhjemme i bondestuen ivrigt optaget af at få regnestykkerne til at gå op.

Slutning

Trods alle de små og store aktiviteter, man får indtryk af ved at gennemgå disse papirer, må tilværelsen på mange måder have været ensformig og stillestående i et sådant sogn langt ude på landet.

Ganske få indtryk af livets glæde og sorg møder vi dog. Ovenfor er det omtalt, hvordan bønderne den 1. maj hvert år skulle stille til sognestævne ved skolen kl. 6 om morgenen. En lille seddel blandt papirerne indeholder et regnskab for et Woldermisse-gilde, og det antyder, at man 1. maj har holdt en slags Valborgfest endnu i sidste halvdel af det 19. årh. i Balslev sogn. Hvordan og hvorledes kan ikke ses, men tilsyneladende har hver især ydet et vist beløb til gildet, der er holdt rundt omkring på gårdene.

Jochums broder Jens, som er omtalt tidligere, forblev ugift, og han tilbragte alle sine dage hjemme på gården til sin død i 1839. Vi hører ikke meget til ham, men han har det uheld at tabe alle sine penge og værdipapirer i 1837. Det var og er vel stadig en vanskelig ting at få et tabt værdipapir fornyet, hvis det ikke kommer for en dag. Det ser ud til, at Jens taber modet overfor en sådan opgave, og i stedet går han på en slags aftægt hos broderen ved at oprette en såkaldt fledføringskontrakt med ham. I en sådan kontrakt bestemmes det, at Jochum skal overtage forsørgelsen af Jens. Han skal have kost og logi, pleje i sygdomstilfælde og i det hele taget betragtes som hørende til familien på enhver måde, således skal han have mindst 3 snapse hver dag, samt 25 rbd. i lommepenge om året og en hæderlig begravelse. Til gengæld får Jochum så alt, hvad Jens ejer, og dermed også retten til de tabte obligationer. En aktsamling på 16 folioark melder om alle de forhandlinger, der den 23. december 1839 fører til en dom om, at de tabte obligationer skal fornyes og betales til Jochum Anchersen. En lille ting at tabe sine penge; for Jens var det måske verdens undergang.

Meget mere er der ikke at hente i papirerne. Nogle få bøger, såsom almanakker og enkelte skillingsviser, samt afskrifter af et par moralske historier findes også. En spåbog, „Lykke-Hjul“, trykt i

Popic - af et gammelt Manuskript Løjt og Dan Anders -

L. B. Andersens Liv

X

Andelighed er noget i sig selv
 og migtigst er Gavn af den
 for sig selv som for sig selv -
 Guds tjeneste er den i Gavn
 Loven er Loven sig selv -
 Digtet er den Gavn af sig selv
 Dens Gavn er den Loven sig selv -
 Loven er den Loven sig selv -
 Dens Gavn er den Loven sig selv -
 Dens Gavn er den Loven sig selv -

Haderslev den 3 Februari 1855.

Jochum Anchersen
 født 1778. den 20 Aug.

Jochum Anchersens afskrift af den gamle „livsfilosofi“. Nogle af sætningerne viser tilbage til Peder Laale

Haderslev i 1805, synes at være meget brugt. Desuden er der en meget sjælden skillingsvise, der hedder: „Extrakt af en heel Søndag-Eftermiddags Landsbye-Prædiken for en Lybsk Skillings ...“, og som er udgivet anonymt, men skrevet af den glemte degn fra Løjt, Hans Mikkelsen, der døde i 1796. Denne skillingsvise er sikkert trykt hos bogtrykker H. Luckander i Haderslev og peger

således ligesom spådomsbogen på en vis forbindelse til Sønderjylland.

Intet i de efterladte papirer, lister, akter og bøger giver nogen antydning af, at Jochum Anchersen var samtidig med Grundtvig, Ingemann, Søren Kierkegaard, Adam Oehlenschläger, Blicher, Monrad, og hvad de nu hedder alle de store fra Danmarks guldalder, men det kan man måske heller ikke forvente. Den danske bonde havde meget at indhente, inden der blev tid til at drive finkultur.

Jochum Anchersen beholder tanker og meninger for sig selv, men måske dog en noget bittersød og lidt opgivende livsfilosofi, der forekommer i flere afskrifter i papirerne, siger noget om stemningen og opfattelsen af verden. Deres verden var også i opbrud og underdrevet forandringen. Digtet eller filosofien lyder sådan i en let moderniseret form.

„Redeligheden er rejst ud af verden,
Oprigtighed gaet hen at sove,
Fromhed har forstukket sig,
Godhjertighed sidder i arrest,
Troen er temmelig svag,
Dyden maa gaa at tigge,
Sandhed er alt længe begravet,
Kreditten er blevet gal,
Samvittighed hænger på væggen,
men Taalmodighed overvinder alt.“

Den 9. januar 1862 døde Jochum Anchersen, næsten 84 år gammel, og blev begravet på Balslev kirkegård, men hans grav er for længst sløjftet. Endnu 14 dage før sin død har han ladet skrive et testamente, men han ejede ikke meget, da han havde overgivet sin fæstegård til datteren og svigersønnen. Han havde et chatol, der endnu er i slægtens eje, og alt, hvad der er deri, skal hans to børnebørn have. Alle de bevarede papirer, der er grundlaget for denne artikel, har også været gemt der, som en hilsen til dem og os.

T I L L Æ G

1. Friheds-pas af 12. juni 1782.

„Da Ancher Jensen i Balslev haver af mig forlangt det hand gjerne ønskede at blive forvisset om, og siden at kunde erholde friheds Pas til sin Søn Jochum Anchersen, som tilhører Grevskabet Wedelsborg for derefter at kunde lade ham opdrage i det som formenes at være ham bedst tienlig, saa har jeg ikke villet nægte ham samme, men herved lover, at Ancher Jensen skal for denne sin Søn blive forundt frihedspas naar forlanges, imod at betale til Grevskabets Kasse 30 rgd., skriver tredive Rigsdaler – Dette til bekræftelse under min Haand og Segl –

Wedelsborg den 12. juni 1782 –

F. Grev Wedell.“

2. Jochum Anchersens brev til Anne Marie Sørrensdatter.

„Til min Uforglemlige pige Anne Marie Sørrensdatter“

„Elsværdige Ven!

Dette her følgende gives dig som et beviis, paa Agtelse og kierlighed, men det skal Glæde mig, naar dette her følgende Behager dig, thi fra nu af skal min højeste Ære være at behage dig, og at kunne forsøde dinne Møier, min frydefuldeste lod, – Vær Velsignet af Himmelen, og Hiertets Fred beskygge dinne blomstrende Dage, det ønskes inderlig af

Din hengivne Ven
Jochum Anchersen.“

Odense d. 14. januar
Anno 1812

3. Skrivelse fra Wedelsborg Birk til sognefogeden.

„For indeværende Aar bliver i Balslev følgende Veiarbejder at udføre: 1) Paa den saakaldte Lundegyde og Balslev Gade bliver Veiene at indkaste og afrunde samt derefter at paakjøre et godt Lag skarp Gruus efterat Grøvterne ligeledes ere oprensede saaledes at de kan tjene til Vandets fuldstændige Afløb. Af Balslev Gade medtages ikkun indtil Korsveien. 2) Veien fra Christian Jensens Hus til Korsveien ved Kirken istandsættes paa samme Maade. 3) Veien fra bemelte Christian Jensens Hus, Mosegaards Gade og saavidt Sognets Part naaer efter Byllerup istandsættes ligeledes paa samme Maade.

Derhos underrettes Sognefogeden om at Gaardmand Hans Larsen, Balslev har forsømt at sætte en Bro paa Veien ved Degnens Havgehjørne og en ditto i Lundegyden samt Husmand Jens Hansen Broende at opføre en Bro i den førstnævnte Gyde og endelig at nogle Veistykker paa Veien fra Balslev Kirke efter Udby, som forrige Aar var under Udbedring ere saa slette og mangler saa aldeles Fyld, at de i vaadt Veir næsten ere ufremkommelige.

Sognefogeden ville derfor undersøge hvis disse Veistykker ere og derefter paalægge vedkommende (vejvedligeholdelsespligtige) uophødeligen at udbedre og fylde bemeldte Veistykker samt paalægge Hans Larsen i Balslev og Jens Hansen Broende at opføre de manglende Stenkister eller Broer inden 14 Dage fra Dato,

da Broerne i modsat Fald paa deres Bekostning vil være stillet til Opførelse ved Licitation.

De under nr. 1, 2 og 3 benævnte Veie maatte være indkastet og afrundet inden denne Maanedes Udgang, samt grusfyldte inden den 16. Juli d. aa.

Wedellsborg Birk Contoir den 11. Juni 1843.

sign. (ulæseligt)

Til sognefoged Jochum Anchersen, Balslev.“

4. Jochum Anchersens ansøgning til Kongen af 18. maj 1836.

„Til Kongen.

Allerunderdanigste Konge. Jeg vover allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt om at min eneste Søn som staar for Udskrivning til post Tieneste maatte allerunderdanigst forundes mig som medhiælper ved Lægdsvæsenet. –

Jeg har siden 18. November 1813, altsaa i næsten 23 Aar været Lægdsmand i Balslev Sogn, og begynder at Ældes og trænge til min Søns hjælp baade ved min Gaards bedrift saa vel som ved Lægdsvæsenet; dersom min Søn udskrives som vil være i mit 59 Aar nødsages jeg til at frasige mig Bestillingen som Lægdsmand, dog jeg ikke uden hans Bistand længere seer mig i Stand til at forestaa samme. –

At jeg ikke har gjort mig uværdig til den ansøgte Naadesbevisning, haaber jeg min høie Foresattes Vidnesbyrd vil Godtgjøre, hvorfor jeg Allerunderdanigst bønfaller derres Majestæt at dette mit Ønske allernaadigst maatte opfyldes. –

Allerunderdanigst

Jochum Anchersen

skreven for Lægdet

no 93 udi Balslev

Sogn nye Odense Amt“

5. Indkvarteringsliste.

„Ankom den 13. Maj 1848 – det beredne Jægerkorps for Øerne.

Jens Jørgen Sørensen, Gelbjerg	12 mand	12 heste
Mosegaard, Mathias Jørgensen	4 do.	4 do.
do. , Ludtvid Hansen	8 do.	8 do.
do. , Niels Nielsen	7 do.	7 do.
do. , Christen Andersen	8 do.	8 do.
do. , Jørgen Pedersens enke	8 do.	8 do.
do. , Rasmus Larsen	12 do.	12 do.
do. , Hans Jensens enke	7 do.	7 do.
do. , Niels Pedersens enke	8 do.	8 do.

Saaledes blev indkvarteringen paa Mandskab og Heste.

Balslev den 13. Maj 1848.

Jochum Anchersen.

Hr. Birkedommer Jeppesen paa Kierlingbjerg.“